

[אח"כ 1234567]

ומעתה יש לעיין במה דקאמר קרא ויהי היום ויזבח אלקנה וגו' דבשלמא לדברי המדרש שהיה ביום עצרת שהוא מהג' רגלים שיש בהם מצות עליה לרגל מובן השייכות עם מקרא שלפניו ועלה האיש דמיירי נמי ממצות עליה לרגל, אבל להסוברים דויהי היום הוא יום ר"ה מה השייכות דויהי היום עם מה שאלקנה היה עולה מעירו מימים ימימה בג' רגלים והרי יום ר"ה אין בו חיוב עליה לרגל כלל, וגם אם אלקנה עלה לשילה ביום ראש השנה אי"ז שייך לכאורה למה שהיה עולה בג' רגלים לקיים מצות עליה לרגל וצ"ע.

ב

(ד) **בתפילת** המוספין של ג' רגלים ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך ומפרש האבודרהם הלשון לעלות וליראות על שם בעלותך לראות את פני ד' א' (שמות ל"ד, כ"ד) ולהשתחוות לפניך על שם והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ד' (ישעי' ס"ו,

לפרש הפסוק כי הא' מענה בשמחת לבו זה אלקנה שמדריך את ישראל לעלות לשילה ברגלים ובדרך שמעלה אותן לשנה זו לא היה מעלה אותן לשנה האחרת כדי לפרסם הדבר ולהרגילים לפיכך יחסו ^{אוצר החכמה} ^{אח"כ 1234567} **הכתוב** ועלה האיש ההוא מעירו וגו', ואומר אני שהמדרש הזה סוף המקרא הוא **כי האלקים מענה בשמחת לבו זה אלקנה** ^{אוצר החכמה} ^{אח"כ 1234567} **שקבע לו הקב"ה עדות בכתובים והעיד** ^{אוצר החכמה} עליו ועלה האיש ההוא מעירו.

ועיין ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד', ב') ר' יוחנן בר תורתא אמר מצאנו שלא חרבה שילה אלא שהיו מבזים את המועדות ומחללין את הקדשים ובפי' קרבן העדה שלא היו עולים לשם לרגל שאלקנה הוצרך לסבב בערי ישראל להדריכם שיעלו לרגל, הרי דכל כך נתבטל העליה לרגל שגרם לחורבן שילה והיה כן משום שהיו מבזין את המועדות כפי' קרבן העדה, ואע"ג שאלקנה הדריך את ישראל לעלות לרגל וזכה משו"כ בשמואל כבר לא הועיל למנוע חורבן שילה ואפשר משום שעדיין היו מחללים את הקדשים.^(ט)

והיו נאנחים למה אינן עולין עמו כי אינן מוכנים, אבל היו מזרזין עצמן מאז לרגל אחר וכן עושה כל שנה סביבות ירושלים ולפיכך סתם הכתוב הדבר כי פיו אינו מדבר והוא כמדבר כמו השמים מספרים כבוד אל, א"נ דייק מדלא כתיב ועלה האיש ההוא לשילה להשתחוות ולזבוח אלמא משמע דלא היה עולה מעירו דרך ישרה לעולם לשילה אלא סובב בכל הרוחות ושואלין אותו אנה תלך והוא עונה להשתחוות ולזבוח לה' בשילה.

(ט) ועיין יומא (ט' א') שמשכן שילה חרב משום שהיו בה שני דברים גילוי עריות ובזיון קדשים עיי"ש ואכ"מ.

כ"ג) ועל שם והשתחוּ לד' בהר הקדש בירושלים (ישעיה כ"ז, י"ג) עכ"ל, ומפסוקים אלו ראייה שכך הוא הסדר לבא ולהשתחוות בהר הקדש בירושלים והוא להשתחוות לפני ד' אבל אין זה שיך דוקא למצות עליה לרגל שלא היתה אלא להיראות את פני ד' וקרא כתיב ולא יראו פני ריקם וצריך להביא עולת ראייה ועולת ראייה היא מעצם החיוב של ראייה ברגלים אבל השתחואה אינה חיוב לכאורה בשעת העליה לרגל.

ברמב"ם (פ"א מהל' חגיגה ה"א) הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבהמה, ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מצות עשה אלא עובר על לא תעשה שנאמר לא יראו פני ריקם, ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה, ומפורש בדבריו דמי שבא לעזרה ולא הביא עולת ראייה לא עשה מצות עשה והיינו שהבאת עולת ראייה הוא מתנאי קיום המצוה שהיא ראיית פנים עם קרבן, אבל ההשתחואה בשעת עליה לרגל אינה מתנאי קיום מצות ראייה שהרי גם אם לא השתחוה פשיטא שקיים המצוה של עלייה לרגל וראיית פנים בעזרה.

וצ"ע לשון התפלה ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות הרי

מה שאין אנו יכולים להשתחוות לפנינו אינו שיך כלל לג' רגלים שבהם יש מצות עליה לרגל ליראות את פני האדון ד' א' ישראל אבל לא חיוב ומצות השתחואה, וביותר צ"ע לשון התפלה בנה ביתך כבתחילה וכו' ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו ככתוב בתורתך (דברים ט"ז, ט"ז) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך וגו' משמע להדיא שגם ההשתחואה היא ממה שנצטוינו בעליה לרגל בג' רגלים וצ"ע השתחואה זו היכן נאמרה בעליה לרגל של ג' רגלים.

ה) עוד יש לעיין בגמ' יומא (כ"א א') אמר רב יהודה אמר רב בשעה שישאל עולין לרגל היו עומדין צפופין ומשתחוים רווחים וכו' וברש"י וכשמשתחוין ונופלין נעשה להם נס והמקום מרחיב עד שיש ביניהן ארבע אמות שלא ישמע איש וידוי של חבירו שלא יכלם עכ"ל, וכן הוא בפ"י הרע"ב באבות (פ"ה מ"ה) בשעת השתחואה נעשה להם נס ומשתחוים בריוח כל אחד רחוק מתבירו ד' אמות כדי שלא ישמע את חבירו מתודה ומזכיר עוונותיו, וצ"ע דבשעת עליה לרגל בג' רגלים ליכא שום חיוב וידוי ומה הוצרכו לנס זה שמשתחוים רווחים כדי שיתודה בלא שישמע חבירו.

אמנם במחזור ויטרי על אבות שם פירש וז"ל וכשהיו מתפללין ומשתחוין כלפי ההיכל לבקש צורכיהם היו רווחים

עד שיהיו בין כל אחד ואחד ד' אמות כדי שלא ישמע אחד מהן תפלתו של חברו כשהיה תובע צרכיו ומתודה עוונותיו כדי שלא יתבייש, ומבואר שהוידוי היה בשעת התפלה על צרכיו ולא משום חיוב וידוי אלא שכך הוא דרך התפלה שמתודה בתוך תפלתו¹²³⁴⁵⁶⁷, וכן הוא לשון המדרשים שהביא המגיה על מחזור ויטרי שהיה בשעת תפלה עי"ש¹²³⁴⁵⁶⁷ (א).

וכן הוא באדר"נ (פל"ה בסוף ה"ח) נס גדול - מכולן כשישראל עומדין בתפלה נעשה ריוח ביניהם כמלא קומת אדם, ובתחילת ה"ח בזמן שישראל עולין להשתחוות לאביהן שבשמים כשהן יושבין יושבין דחוקין וכשהם משתחוים משתחוים רווחים, ומבואר מלשון הברייתא דאדר"נ שהיו ישראל עולין להשתחוות היינו שהשתחואה היא תכלית העליה לרגל ובשעת השתחואה היה כל אחד מתודה בתפלה, ומפירש"י שלא הזכיר כלל תפלה משמע שהיה מתודה על מעשיו משום וידוי ולא משום תפלה וצ"ע.

והנה מצאנו במקרא תפלה בהשתחואה אצל עובדי ע"ז כנאמר בנבואת ישעי' (מ"ד, י"ז) על עושי פסלים ושאריתו לאל עשה לפסלו יסגד לו וישתחו ויתפלל אליו וגו' וברד"ק יסגד לו הוא כריעה וישתחו פשוט ידים ורגלים כדברי רז"ל¹²³⁴⁵⁶⁷ וא"כ יש ללמוד שכך הוא הסדר הנכון שהתפלה היא בהשתחואה, ומפורש הוא בדניאל (ו', י"א) וזמנין תלתא ביומא הוא ברך על ברכוהי ומצלא הרי שהיה דניאל מתפלל בכריעה על ברכים, וכן שלמה המלך בתפלתו בחנוכת הבית נאמר (מ"א ח', נ"ד) ויהי ככלות שלמה להתפלל קם מלפני מזבח ד' מכרוע על ברכיו, וילפינן מיניה בגמ' ברכות (ל"ד ב') דיני כריעה בשעת תפלה שהמלך כורע ושוב אינו זוקף עד סיום התפלה עי"ש אבל השתחואה בשעת תפלה שמתפלל לפני ד' לא נתפרש בקרא.

אמנם מצינו כן בר' עקיבא וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת וכל כך מפני כריעות והשתחויות (ברכות ל"א,

(י) וכ"מ מהאר"י הק' מובא בסידורים דבברכת שומע תפלה מתודה ומבקש על פרנסתו ועיין.

(יא) ועיין רש"ש ביומא שם העיר על רש"י שלא פירש כהמדרש (ב"ר ה', ז') ארבע אמות לכל אחד ואמה מכל צד כדי שלא יהא אדם שומע תפלתו של חברו והיינו כדברי המחזור ויטרי.

(יב) בגמ' ברכות (ל"ד ב') ת"ר קידה על אפים שנאמר (מ"א א', ל"א) ותקוד בת שבע אפים ארצה כריעה על ברכים שנאמר (שם ח', נ"ד) מכריעה על ברכיו השתחואה זה פשוט ידים ורגלים שנאמר (בראשית ל"ז, י') הבוא נבוא אני ואמך ואחייך להשתחוות לך ארצה וברש"י ארצה לשון משתטח משמע.